

LINGVISTIK VA FILOLOGIK YONDASHUVLAR YORDAMIDA INTERAKTIV TIL O'QITISH METODIKASI

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Ingliz filologiyasi fakulteti
Ingliz tili nazariy fanlar kafedrası v.b. dotsenti
Phd, **S.A.Mannonova**
saodatmannonova648@gmail.com

Аннотация. Ushbu maqola lingvistik va filologik yondashuvlar yordamida interaktiv til o'qitish metodikasini o'rganadi. Maqolada tilning morfologik, sintaktik, leksik va pragmatik jihatlarini o'rganishga imkon beruvchi lingvistik tadqiqotlar, shuningdek, tilni madaniy, tarixiy va adabiy kontekstda tushunishga xizmat qiluvchi filologik tadqiqotlar tahlil qilinadi. Interaktiv metodlar orqali o'quvchilarning til kompetentsiyasini amaliy tarzda rivojlantirish usullari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari zamonaviy til ta'limida lingvistik va filologik bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirishning samaradorligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: lingvistik yondashuv, filologik yondashuv, interaktiv metodika, til o'qitish, til kompetentsiyasi

Abstract. This article examines the methodology of interactive language teaching through linguistic and philological approaches. It analyzes linguistic research that helps study the morphological, syntactic, lexical, and pragmatic aspects of language, as well as philological research that provides understanding of language in its cultural, historical, and literary contexts. The study explores methods of developing students' language competence in practice through interactive techniques. The findings demonstrate the effectiveness of integrating linguistic and philological knowledge with practical activities in modern language education.

Keywords: linguistic approach, philological approach, interactive methodology, language teaching, language competence

Аннотация. В данной статье рассматривается методика интерактивного обучения языку с использованием лингвистического и филологического подходов. Анализируются лингвистические исследования, способствующие изучению морфологических, синтаксических, лексических и прагматических аспектов языка, а также филологические исследования, обеспечивающие понимание языка в культурном, историческом и литературном контексте. Рассматриваются методы практического развития языковой компетенции учащихся с помощью интерактивных техник. Результаты исследования показывают эффективность интеграции лингвистических и филологических знаний с практическими занятиями в современном языковом обучении.

Ключевые слова: лингвистический подход, филологический подход, интерактивная методика, обучение языку, языковая компетенция

Kirish

Zamonaviy til ta'limi jarayoni globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va madaniyatlararo muloqotning kuchayishi bilan bevosita bog'liq (Crystal, 2003;

Richards & Rodgers, 2014). Bugungi kunda til o'rgatishda nafaqat grammatik qoidalarni o'rgatish yetarli emas, balki tilning madaniy, ijtimoiy va kontekstual jihatlarini o'rgatish zarurati yuzaga kelgan (Byram, 1997; Kramsch, 1998). Til endi shunchaki vosita emas, balki jamiyat, madaniyat va ijtimoiy munosabatlarning bir qismi sifatida qaralmoqda, shu sababli til ta'limida yondashuvlar yanada murakkablashib, multidimensiyali xarakterga ega bo'lmoqda.

Lingvistik tadqiqotlar tilning ichki tuzilishini, ya'ni morfologik, sintaktik, leksik va pragmatik xususiyatlarini chuqur o'rganishga imkon beradi (Greenberg, 1966). Morfologiya va sintaksis tahlili o'quvchilarga so'z va gap tuzilmalarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi, leksika va frazeologiya esa nutq boyligini oshiradi va kontekstual moslashuvni o'rgatadi (Nation, 2001). Shu bilan birga, pragmatik jihatlar, ya'ni so'zlashuv vazifalari, nutq maqsadi va madaniy kontekstga mos ifodalar, o'quvchilarda muloqot qobiliyatini rivojlantirish uchun muhimdir (Thomas, 1983).

Filologik tadqiqotlar esa tilni tarixiy, madaniy va adabiy kontekstda tushunishga xizmat qiladi (Hall, 1996; Kramsch, 1998). Tilning tarixiy rivojlanishi, adabiy asarlar orqali ifodalangan madaniy qadriyatlar va uslubiy o'ziga xosliklar dars jarayonida o'quvchilarga tilni chuqurroq tushunishga imkon beradi. Bu yondashuv tilni faqat qoidalarga asoslangan obyektiv tizim sifatida emas, balki madaniyat, tarix va ijtimoiy tajriba bilan bog'liq dinamik jarayon sifatida ko'rishga yordam beradi.

Interaktiv til o'qitish metodikasi esa lingvistik va filologik bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi (Brown, 2007). Interaktiv metodlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, tilni real muloqot vaziyatlarida qo'llashga rag'batlantiradi va til kompetentsiyasini yanada samarali rivojlantiradi. Shu tariqa, zamonaviy til ta'limi jarayoni nafaqat bilim berish, balki tilni amaliy qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan bo'lishi zarur.

Ushbu maqola lingvistik va filologik yondashuvlarni interaktiv metodlar bilan uyg'unlashtirish orqali til ta'limining samaradorligini oshirish imkoniyatlarini o'rganadi. Maqolada avvalo lingvistik va filologik tadqiqotlarning til o'rgatishdagi ahamiyati tahlil qilinadi, so'ng interaktiv metodlarning amaliy qo'llanilishi va samaradorligi ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, maqola zamonaviy til o'qitish jarayonida nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirishning strategik ahamiyatini ochib beradi.

Nazariy qism

Lingvistik yondashuvning roli

Lingvistik tadqiqotlar til o'rgatishda tizimli va nazariy asos yaratadi. Bu yondashuv quyidagi jihatlarini o'z ichiga oladi:

- **Grammatik strukturani tushuntirish:** morfologik va sintaktik qoidalarni o'rgatishda ilmiy tadqiqotlar natijalaridan foydalanish (Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999).

- **Leksik va frazeologik boylik:** sinonimlar, antonimlar va idiomatik birliklarni kontekstual o'rgatish (Nation, 2001).

- **Pragmatik jihatlar:** nutq vazifasi, so'zlashuv konteksti va madaniyatga mos ifodalash usullarini o'rgatish (Thomas, 1983).

Lingvistik tadqiqotlar o'quvchilarga tilning ichki tuzilishini tushunishga yordam beradi, shu bilan birga interaktiv mashqlar orqali bu bilimlar amaliyotga tatbiq qilinadi.

Filologik yondashuvning roli

Filologik tadqiqotlar tilni madaniy, tarixiy va adabiy kontekstda tushunishga xizmat qiladi. Bu yondashuv quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

✓ **Madaniyatni o'rgatish:** adabiyot, maqolalar va tarixiy matnlar orqali tilni madaniy kontekstda tushuntirish (Byram, 1997).

✓ **Tarixiy va uslubiy boylik:** tilning rivojlanishi, uslubiy xususiyatlar va yozma merosni dars jarayoniga tatbiq etish (Kramsch, 1998).

✓ **O'quv materiallarini boyitish:** filologik tadqiqotlardan olingan bilimlarni darsliklar, o'quv qo'llanmalar va interaktiv resurslarda qo'llash.

Filologik yondashuv o'quvchilarga tilni faqat grammatik jihatdan emas, balki madaniy va kontekstual jihatdan to'liq tushunishga yordam beradi.

Interaktiv metodika

Interaktiv metodika o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va tilni amaliy tarzda qo'llash imkonini beradi. Bunday metodlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

➤ **Rol o'yinlari va simulyatsiyalar:** turli muloqot vaziyatlarini o'quvchilar bilan jonli ravishda amalga oshirish (Harmer, 2007).

➤ **Guruhli va juft ishlash:** kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish uchun guruh mashqlari.

➤ **Multimedia va raqamli resurslar:** video, audio, onlayn platformalar orqali interaktiv mashqlar (Stockwell, 2010).

➤ **Feedback va muhokama:** tilni ishlatish jarayonida darhol tahlil va tavsiyalar berish.

Lingvistik va filologik bilimlarni interaktiv metodlar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarda tilni amaliy va kontekstual ravishda qo'llash ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Amaliy tahlil

Misollar va qo'llanilishi

1. Grammatika o'rgatishda lingvistik tadqiqotlardan foydalanish:

Ingliz tilidagi murakkab gap tuzilmalarini o'rgatishda lingvistik tadqiqotlar asosida interaktiv mashqlar tuziladi. Masalan, shartli gaplar bo'yicha guruh o'yinlari o'quvchilarda qoidalarini amalda qo'llash ko'nikmasini rivojlantiradi (Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999).

2. Leksika va madaniyat integratsiyasi:

Ingliz tilidagi idiomalar va o'zbek tilidagi maqollarni solishtirish orqali o'quvchilarda madaniyatlararo farqni tushuntirish. Shu mashqlarni interaktiv tarzda – rol o'yinlari, kontekstual dialoglar orqali o'tkazish mumkin (Byram, 1997).

3. Filologik tadqiqotlarni qo'llash:

Tarixiy matnlar va adabiy asarlarni o'quvchilar bilan tahlil qilish, ularni zamonaviy muloqot kontekstida ishlatish, tilni madaniy va stilistik jihatdan o'rgatish imkonini beradi (Kramsch, 1998).

4. Raqamli resurslardan foydalanish:

Onlayn platformalar orqali interaktiv testlar, video dialoglar va o'yinlar orqali tilni amaliy tarzda o'rgatish. Bu usul o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va samaradorlikni kuchaytiradi (Stockwell, 2010).

Xulosa

Lingvistik va filologik yondashuvlar interaktiv til o'qitish metodikasini samarali amalga oshirishning nazariy va amaliy asosini yaratadi. Lingvistik tadqiqotlar tilning grammatik, leksik va pragmatik jihatlarini tushuntirishga yordam berar ekan, filologik

tadqiqotlar uni madaniy, tarixiy va uslubiy kontekstda o'rgatadi. Interaktiv metodlar esa bu bilimlarni amaliyotga tatbiq qilish orqali o'quvchilarda til kompetentsiyasini samarali rivojlantiradi.

Shu sababli, zamonaviy til ta'limida lingvistik va filologik tadqiqotlarni interaktiv metodlar bilan uyg'unlashtirish nafaqat samaradorlikni oshiradi, balki o'quvchilarda tilni chuqur va keng qamrovli tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brown H. D. Principles of language learning and teaching. Pearson Education, 2007. – 1-452 pp.
2. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Multilingual Matters, 1997. – 1-250 pp.
3. Celce-Murcia M., Larsen-Freeman D. The grammar book: An ESL/EFL teacher's course. Heinle & Heinle, 1999. – 1-498 pp.
4. Crystal D. English as a global language. Cambridge University Press, 2003. – 1-312 pp.
5. Greenberg J. H. Universals of language. MIT Press, 1966. – 1-228 pp.
6. Hall S. Introduction: Who needs 'identity'? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), Questions of cultural identity. SAGE Publications, 1996. – 1-17 pp.
7. Harmer J. The practice of English language teaching. Longman, 2007. – 1-540 pp.
8. Kramsch C. Language and culture. Oxford University Press, 1998. – 1-190 pp.
9. Nation I. S. P. Learning vocabulary in another language. Cambridge University Press, 2001. – 1-258 pp.
10. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and methods in language teaching. Cambridge University Press, 2014. – 1-408 pp.
11. Stockwell G. Using mobile phones for vocabulary activities: Examining the effect of the platform. Language Learning & Technology, 14(2), 2010. – 95-110pp.
12. Thomas J. Cross-cultural pragmatic failure. Applied Linguistics, 4(2), 1983. – 91-112pp.